

SZÉCHENYI ISTVÁN
EGYETEM

A projekt címe: *Interprofesszionális szemléletű közösségi szociális munkára felkészítés alternatívái*
Azonosítószám: TAMOP-5.4.4-09/2-C-2009-0006

II. Modern társadalmak, közösségiség – közösségfejlesztés – civil társadalom - társadalmi nyilvánosság - önkéntesség

TÁMOP-5.5.4-09/2-C-2009-0006 Útitársak projekt

Készítette: Dr. Bugovics Zoltán

2011. június

Tartalom

A modul megvalósításának előfeltételei.....	3
Kézikönyv formátum a modul tanárainak	5
Képzési forma	6
Tanulási tevékenységek.....	7
1. Társadalmi változások - közösségi jelleg.....	7
2. A reneszánsz és jelen korunk között végbemenő társadalmi viselkedés időszakai és a közösség jellemzői.....	7
3. A társadalmi átalakulás háttere	8
4. Társadalmi korszakok fő jellemző átalakulásai és viselkedés-jellemzői	9
5. A társadalom és egyén viselkedés-kategóriái David Riesman szempontjából.....	9
6. A posztmodern társadalom jellemzői.....	10
7. Paradoxonok a modern világban I.....	10
8. Paradoxonok a modern világban II.	11
9. A társadalmi nyilvánosság egyenlőtlenségi viszonyai jelen társadalmunkban.....	12
10. Az individualizálódó társadalom átalakulása	12
11. Komparatív elemzési példa a közösségi társadalomból a fogyasztói társadalomba történő átmenetbe	13
12. A nyilvános és civil társadalmi szféra jelenléte a posztmodern társadalomban.....	13
13. A média a nyilvános szféra érték- és normarendszerben	14
14. A nyilvános média típusai:	14
15. Az önkéntesség értéke a posztmodern társadalomban.....	15
16. Identitás és társadalmi tőke.....	15
17. Identitás, társadalmi tőke és civil társadalom szerepe	15
A tanulási tevékenység.....	15
Tanulási formák időbeli keretei.....	19
Értékelés:.....	20
Irodalomjegyzék.....	21

A modul megvalósításának előfeltételei

Szükségletek és lehetőségek előzetes meglétének hatékonyságjavító hatása

A tantárgy felvételének követelménye az általános történelmi ismeretek mellett szociológiai háttérű ismeretek esetén ajánlott, egyéb esetben ajánlott irodalmi anyagok átolvasása szükséges a kiváló eredmény eléréséhez.

Ajánlott készségek:

- ❖ **Átfogó történelmi látásmód, évszázad szintű léptékben**
Lényeges olyan alapismeretek megléte, amelyre építve a hallgató könnyebben képes időben elhelyezni a különféle társadalomtörténelmi korokat, azok jellemzőit, különös tekintettel a reneszánsz, a felvilágosodás, a polgári forradalmak, az ipari forradalom-kapitalizálódás és a XX. századra vonatkozóan.
- ❖ **Társadalomfejlődéssel kapcsolatos érdeklődés**
A hallgatók belső készítése arra vonatkozóan, hogy érdeklődjenek a társadalmi változások iránt, főleg azok viselkedésbeli, értékrendi átalakulására, valamint a társadalmi struktúra iránti, főleg egyenlőtlenségek kérdései iránt.
- ❖ **Társadalmi érzékenység**
Általános szintű, a társadalmi problémák, értékrend, devianciák, szegénység, nyilvánosság témái iránti fogékonyság különösen azért hasznos, mert ezek alkotják a tematika gerincét.
- ❖ **Toleráns látásmód a devianciákkal kapcsolatban**
A deviáns társadalmi viselkedés modern, illetve posztmodern korban való elemzéséhez szükséges általános érvényű tolerancia, hogy a szociológia-elméleti aspektust megfelelő módon érthessék és értelmezzék a hallgatók, előítéletes felhangok nélkül.
- ❖ **Kritikai készség**

A projekt címe: *Interprofesszionális szemléletű közösségi szociális munkára felkészítés alternatívái*
Azonosítószám: TAMOP-5.4.4-09/2-C-2009-0006

A hallgatók legyenek képesek a különféle elméleti megközelítéseket társadalomkritikai szempontból is értelmezni, saját korunk, a posztindusztriális időszak ellentmondásait, jövőbeni problémáit extrapolálni, anticipálni és preventív hozzáállást kialakítani.

❖ Probléma-felismerő képesség

A tananyag elsajátítása során előnyös olyan látásmód megléte, amely révén a hallgató felfedezi egyes korok között vagy azokon belül lévő paradoxonokat, különösen jelen korunkban, a posztmodern társadalomban meglévő számos ellentmondásos jelenséget, mint például a Nagy Szociális Paradoxont vagy Pszichoszociális Paradoxont.

❖ Közösségfejlesztés iránti pozitív attitűd

Lényeges felismerni a közösségekben rejlő társadalmi potenciált, társadalmi tőkét, amely fontos építőeleme minden társadalom megfelelő funkcionálásának.

❖ Önkéntesség fontossága

Az angolszász hagyományok alapján történő önkéntes feladatvállalás elterjesztésének elméleti háttere alapját képezi a modul szellemiségének, amit a hallgatóknak interiorizálniuk volna szükséges.

Kézikönyv formátum a modul tanárainak

A modul céljai

A modul fő eleme, hogy a hallgatók ismereteket szerezzenek a társadalomtörténet és –fejlődés folyamatáról a reneszánsz kortól máig tartó időszakban, a felvilágosodás, a polgári és ipari forradalmak koráról, azok társadalomalakító hatásáról, valamint az érték- és normarendszerben történt változásokról, illetve a társadalom viselkedésmódosulásairól. Lényeges annak átfogó bemutatása, hogy az említett korokon keresztül, nevezetesen a reneszánsztól a posztmodern társadalom kialakulásáig tartó folyamatban miként változtak meg és alakultak ki az értékek és társadalmi szabályok, miként módosult a közösségi lét, a család szerkezete és funkciói, a nyilvános szféra és a média jellemzői, az információs társadalom és az azon belüli egyenlőtlenség vagy szakadék, a szabadságjogok kiteljesedése, a személyek irányítotttsága, az individualizmus és elidegenedés párhuzama, az altruista viselkedés, valamint a posztmodern, posztindusztriális és posztmateriális világ, a tudás-alapú és mediatizált társadalom.

A hallgatóknak átfogó képet kell tudni alkotniuk a társadalmi változásokról, folyamatokról, azok összefüggéseiről és jelentőségéről, ok-okozati viszonyairól. Kiemelendők a társadalom értékrendbeli változásai, a nyilvános szféra elterjedése. Központi elem továbbá a különféle korokban végbemenő változások komparatív jellegű összevetése, összehasonlítása. Fontos a hallgatók érdeklődése mellett a kritikai megközelítés és gondolkodásmód megléte, hiszen a modul előfeltétele a kritikai elemzési készség, hogy a hallgatók képesek legyenek saját korunkat is e szemlélet révén elemezni.

David Riesman, Ferdinand Tönnies, Manuel Castells és Jürgen Habermass, illetve Hankiss Elemér elméleti megközelítésein keresztül vizsgált társadalmi változások és kutatási eredmények ötvözik azt a tudásszintet, amely feltétele a modul teljes ismeretéhez és egyben a teljes tananyag keretét megszabják.

Emellett az közösségfejlesztő szemlélet és az önkéntesség társadalmi fontosságának elterjesztése és felismertetése, valamint társadalomba történő integrálásának háttere szintén alapvető kategóriája a modulnak.

Képzési forma

A modul elméleti tudás megalapozását szolgálja különféle szociológiai aspektusok szerint, amelyek hozzájárulnak a szolgáltató-társadalom fogalmi megismeréséhez, értelmezéséhez és a jelen társadalom értékelvű látásmódjának elsajátításához. A modul alapja ugyan teoretikus, ám mindemellett az előbb említett látásmód kialakítása, mind toleráns hozzáállás, mind pedig társadalomkritikai elemzőképesség egyaránt fontos készségek. Ezen szemléletmódok életre hívása a modul gyakorlati részének is tekinthető, amikor a hallgatókkal az elméleti témák feldolgozásakor az órákon az oktató átbeszéli a fő kapcsolódási pontokat, problémaköröket, paradoxonokat. E látásmód révén a hallgatók az elméleti megalapozás tudásával képessé válnak olyan esszé megírására, amely a modul tartalmának elsajátítását lezárhatja.

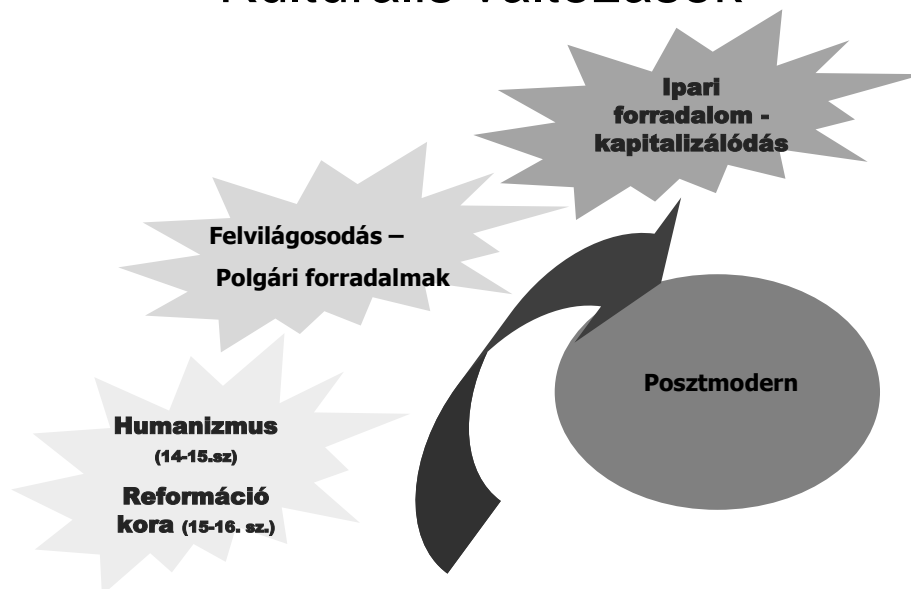
Tanulási tevékenységek

1. Társadalmi változások - közösségi jelleg

Hiba! A mezők szerkesztésével nem hozhatók létre objektumok.

2. A reneszánsz és jelen korunk között végbemenő társadalmi viselkedés időszakai és a közösségiség jellemzői

Kulturális változások

3. A társadalmi átalakulás háttere

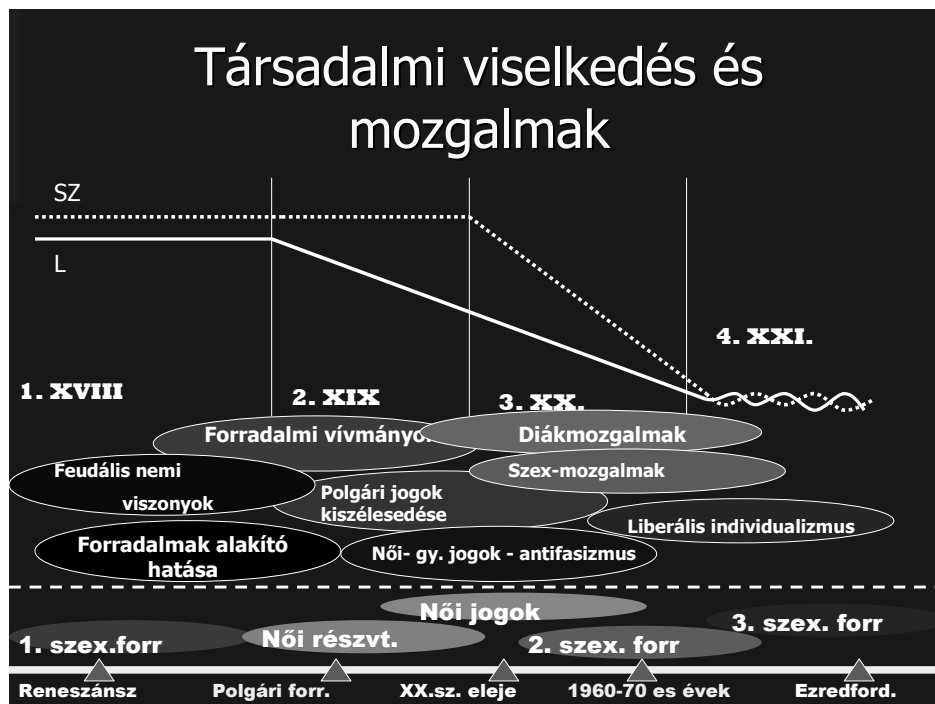
- Felfedezések és találmányok kora
- Ugrásszerű minőségi és mennyiségi növekedés a termelékenységben
- A mezőgazdaság forradalma: kevesebb ember több embert tudjon ellátni élelmiszerrel
- Jövedelemszerzés - fogyasztás
- Javuló egészségi helyzet és élelmezési helyzet: demográfiai növekedést
- Demográfiai változások: a népesség jelentős megnövekedése
- Politikai és jogi környezet XVII-XIX sz.
- Kulturális és mentális átalakulás XVI-XX sz.

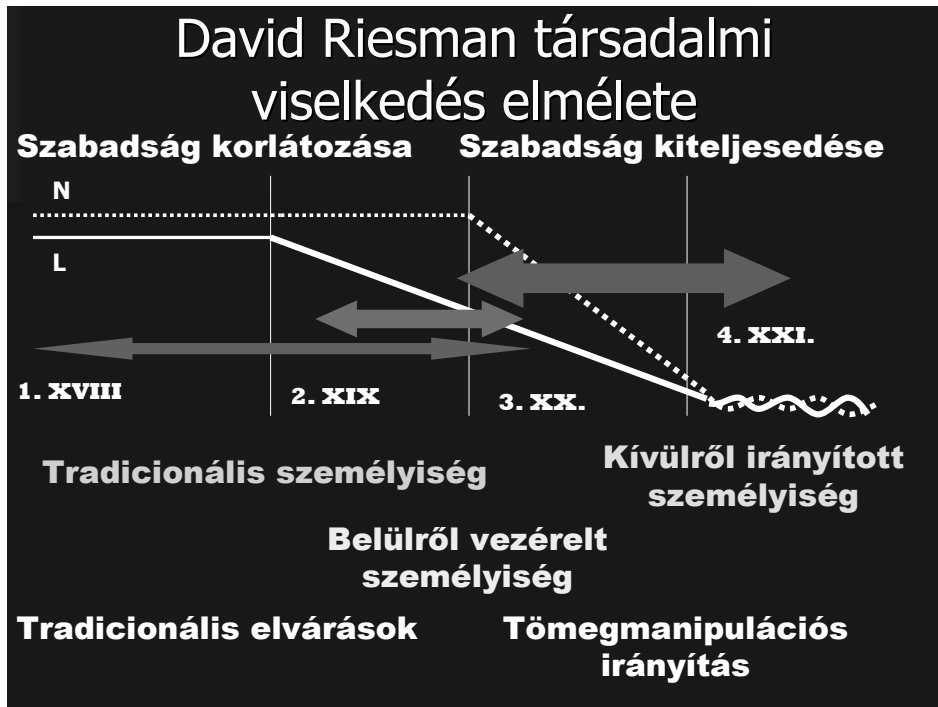
A projekt címe: *Interprofesszionális szemléletű közösségi szociális munkára felkészítés alternatívái*
Azonosítószám: TAMOP-5.4.4-09/2-C-2009-0006

- Hosszan tartó stabil politikai rendszer XIX sz.
- A vállalkozáshoz szükséges pénz- és tudástőke
- Találmányok és tudástőke
- A közlekedés forradalma
- Megfelelő felvevőpiac: elegendő fogyasztó β demográfiai változások
- Gyarmatosítás

4. Társadalmi korszakok fő jellemző átalakulásai és viselkedés-jellemzői

5. A társadalom és egyén viselkedés-kategóriái David Riesman szempontjából

6. A posztmodern társadalom jellemzői

Hiba! A mezők szerkesztésével nem hozhatók létre objektumok.

7. Paradoxonok a modern világban I.

Hiba! A mezők szerkesztésével nem hozhatók létre objektumok.

8. Paradoxonok a modern világban II.

Hiba! A mezők szerkesztésével nem hozhatók létre objektumok.

9. A társadalmi nyilvánosság egyenlőtlenségi viszonyai jelen társadalmunkban

Hiba! A mezők szerkesztésével nem hozhatók létre objektumok.

10. Az individualizálódó társadalom átalakulása

Hiba! A mezők szerkesztésével nem hozhatók létre objektumok.

11. Komparatív elemzési példa a közösségi társadalomból a fogyasztói társadalomba történő átmenetbe

Hiba! A mezők szerkesztésével nem hozhatók létre objektumok.

12. A nyilvános és civil társadalmi szféra jelenléte a posztmodern társadalomban

Hiba! A mezők szerkesztésével nem hozhatók létre objektumok.

13. A média a nyilvános szféra érték- és normarendszerben

Hiba! A mezők szerkesztésével nem hozhatók létre objektumok.

14. A nyilvános média típusai:

- Autoriter média
- Liberális média
- Totalitárius
- Társadalmi felelősség
- Demokratikus
- Sajtó
- Média
- Sajtó (nyomtatott/elektronikus)
- Elektronikus média
- Internet (virtuális média)
- Mobiltelefon

15. Az önkéntesség értéke a posztmodern társadalomban

- Értékek altruista és individualista szemléletben
- A hedonizmus értékrendje
- Kollektivizmus és individualizmus ellentéte
- Együttműködés és versengés a kapitalista társadalomban

- Mit ér az önkéntesség? Az önkéntes viselkedés kultúrája Közép- és Kelet-Európában.
- Az önkéntesség fontossága, lehetőségei és jövője

16. Identitás és társadalmi tőke

17. Identitás, társadalmi tőke és civil társadalom szerepe

- Együttműködési készség és szolidaritás hiánya
- Gyenge civil társadalom
- Magas fokú individualizáltság
- A társadalmi tőke jellemzője (Hálózat+Bizalom+Értékek és normák)
- A közösségek szerepének fontossága (Ferdinand Tönnies elmélete)

A tanulási tevékenység

A hallgatóknak ismeretet kell szerezniük a modernizálódó és posztmodern társadalom kialakulásának főbb jellemzőiről, átfogó képet kell tudniuk alkotni a társadalomtörténeti korok lényegéről és összefüggéseiről akár társadalmi egyenlőtlenségek, nyilvánosság vagy fejlődés és kultúra szempontjából. Ezen belül fontos megérteniük az értékrendbeli változások irányát, hátterét és ezzel párhuzamosan a sokszínű társadalmi viselkedésváltozások jellemzőit, a média fejlődését, a szabadságjogok kiteljesedését, a kapitalizációs folyamatot, a demokratizálódást, az ipari, majd technológiai forradalmakat, valamint az individualizáció, elidegenedés, posztmodernitás világát. Mindezek mellett lényeges a hallgatóknak kritikai szemléletmóddal elemezniük ezen folyamatokat, különösen korunk esetében, s képesek legyenek olyan állásfoglalások meghozatalára, amelyek ok-okozati lényeglátást is tartalmaznak. Példaként említhető a közösségek szerepe kontra individualizáció, elidegenedés kérdése, az pszicho-szociális vagy nagy szociális paradoxon jellemzője vagy éppen a két nagy világgazdasági válság összehasonlításának társadalmi háttere.

A tantárgy elméleti jellegű és alapját képező szakirodalom, valamint kevés empirikus kutatás, statisztikai adatok képezik.

Lényegi elemei a tananyag elsajátításai folyamatának:

- ❖ Az általános társadalomfejlődési folyamat több szempontú elemzése

A projekt címe: *Interprofesszionális szemléletű közösségi szociális munkára felkészítés alternatívái*
Azonosítószám: TAMOP-5.4.4-09/2-C-2009-0006

- Történeti
 - értékrend szerinti
 - személyiség irányítottsága szerinti
 - társadalomelméleti, társadalmi mozgalmak alapján
- ❖ Az ábrák iránymutató jellegűek, az elméleti tananyag elemzését és értelmezését segítik, kiemelve a legfontosabb aspektusokat, azok ok-okozati vonatkozásait:
- Értelmezési segítség
 - Megértés megalapozása
 - Átláthatóság elősegítése
 - Témára fókuszált jelleg
 - Összegző cél
 - Önellenőrzés elősegítése a megértés érdekében
- ❖ Ismeretek lényegi aspektusai a társadalomelméletek alapján:
- Társadalomtörténeti korszakok felvázolása
 - Értékrendbeli átalakulása lényegi elemei, különös példaként a két világgazdasági válság okán
 - Társadalmi viselkedés változásai a történelem során
 - A posztmodern társadalom sajátosságai
- ❖ Ismeretek lényegi aspektusai a közösségi és civil társadalom aspektusai alapján:
- A civil társadalom jellemzői Magyarországon
 - A közösségi társadalom és individualizált jelleg összefüggései
 - A hedonisztikus életmód és értékrend
 - Az individualizálódó társadalom átalakulása
 - Paradoxonok a posztmodern társadalomban
- ❖ A nyilvános szférával kapcsolatos lényegi ismeretek:
- Értékrendbeli átalakulás
 - A nyilvános média típusai
 - A posztoszocialista és a posztmodern nyilvánosság közötti különbségek

A projekt címe: *Interprofesszionális szemléletű közösségi szociális munkára felkészítés alternatívái*
Azonosítószám: TAMOP-5.4.4-09/2-C-2009-0006

- A média kondicionálás jellemzői
 - A közösségi jelleg és a nyilvános szféra közötti összefüggések
- ❖ Általános és összefüggéseket tartalmazó ismeretek:
- Miként alakult át a társadalom értékrendje és mentalitása a reneszánsz és a posztmodern kor között?
 - Milyen fő korszakolást tud említeni a társadalomfejlődés elmúlt fél évezrede során?
 - Milyen főbb társadalomfejlődést eredményező mozgalmakat, eseményeket tud kiemelni?
 - Hasonlítsa össze társadalmi háttér szempontjából az első és a jelenkori világgazdasági válságot!
 - Miként értelmezhetjük a nyilvános szerepét a társadalomban?
 - Miként értelmezhető a közösségi jellege a társadalomnak ma, és miként nézett ez ki korábban?
 - Mi értünk média-kondicionálás alatt?
 - Milyen értékek övezik a civil társadalmat és milyen jellemzőkkel lehet leírni azt Magyarországon?
 - Mi a posztmodern társadalom? Milyen fő jellemzői vannak?

Tanulási formák időbeli keretei

Az elméleti anyag elsajátításához szükséges ideális időtartam függ az előadásokon való részvételtől, mivel gyakorlati óra nem áll rendelkezésre a modul esetében. A részvétel jellegéből adódóan, a jelenlévő hallgatók akár fele annyi idő alatt lesajátíthatják a tananyagot, mint azok, akik csak tanulással kívánják a szakirodalomból azt elolvasni. A szükséges időigény a 15 témafelvetés kapcsán egyenként 10 perces átlagos időtartamot jelent.

Mivel a számonkérés módja írásban, esszé megírásával történik, lényeges a kritikai látásmód kialakítása is a témák kapcsán, azaz társadalomkritikai alapon kell a témákat a hallgatóknak interiorizálniuk. Emiatt az időkeretek, az egyes témák átgondolásánál pár perccel növekedhetnek, saját vélemény, álláspont kialakítása okán.

Értékelés:

A modul zárásakor a hallgatóknak írásbeli eszét kell választott témában megírniuk, bizonyítván az elméleti alapok elsajátítását és saját álláspont, társadalomkritikai fókusz kialakításának képességét egyaránt. Az értékelés a következő sablon szerint történik:

Jeles: részletes kifejtése a kért témáknak, vélemény szerinti szubjektív értelmezés, társadalomkritikai álláspont megjelenítése, gyakorlati példa említése

Jó: Általános kifejtése valamennyi témában, elméleti alapokkal, rövid véleménnyel, rövid társadalomkritikai jelleggel, nem teljesértékű kifejtéssel, rövid példa említésével

Közepes: Általános kifejtés, rövid elméleti jelleggel, hiányos társadalomkritikai megjelenítés vagy vélemény leírása

Elégséges: Téma részleges kifejtése, gyenge elméleti háttérhivatkozással, rövid véleménnyel

Elégtelen: Téma rövid kifejtése, társadalomkritikai vagy vélemény álláspont nélkül, elméleti alapok rossz, hibás vagy hiányos említésével.

Irodalomjegyzék

- Anthony Giddens: Szociológia, Osiris, 2009. pp 234-257, 419-533.
- Hankiss Elemér: Proletár reneszánsz Helikon, Bp., 1999.
- Manuel Castells: A hálózati társadalom kialakulása (Az információs korszak I.) Bp., Gondolat, 2005.
- Putnam, Robert D. : Making Democracy Work , Princeton University Press. 1994.,153-154. o.
- Riesman, David: A magányos tömeg Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Bp., 1983.
- Szakál Gyula: Társadalmi Tőke – Sikeres és sikertelen társadalom in Régiós Tanulmányok - A civil társadalom szerveződése és hatékonysága ... (szerk. Szakál Gyula) Foglalkoztatási és Szociális Hivatal, Bp. 2007.
- Szociológiaelmélet (Szerk.: Julius Morel et al.) Osiris Bp., 2004., pp 45-59., 249-292.